

Šárka Juřinová, Martin Vyšohlíd Madonky, Ježíšci a koníci

Drobná keramická plastika středověké Prahy

Martin Čechura

Drobné keramické plastiky patří mezi ne-li běžné, tak přinejmenším mezi nikoliv neobvyklé archeologické nálezy, které se nacházejí v různém sociálním prostředí, nejčastěji ovšem – a zřejmě nejen díky intenzitě archeologických výzkumů – ve městech. Po zásluze jim byla věnována řada specializovaných studií, celkové vyhodnocení však dosud chybí. Prezentovaná publikace si neklade za cíl tento nedostatek napravit, přesto je jednou z mála monografií věnovaných tomuto tématu v českém prostředí. Kniha vyšla současně s výstavou, kterou uspořádalo Regionální muzeum v Jílovém u Prahy v čase od 1. 9. do 19. 11. 2003. Je velmi dobře, že vzhledem ke krátkému trvání výstavy zůstal její obsah zachován na stránkách recenzované publikace, která se nepochybně stane vyhledávaným zdrojem při zpracovávání obdobných souborů.

Výstava i kniha se soustředily na vybrané archeologické nálezy z území historické Prahy, a to jak z muzejních sbírek (Muzeum hlavního města Prahy), tak ze souborů nedávných výzkumů několika archeologických institucí (Národní památkový ústav, Archaia z.ú., Archaia Praha). Pěkně vypravená kniha s tvrdou obálkou, na křídovém papíře a s množstvím barevných ilustrací je určena především pro laického čtenáře, a tomu je přizpůsobena i struktura a jazyk textu i formální výbava. Kniha proto postrádá formální poznámkový aparát či cizojazyčné resumé, v závěru je však obsažen seznam použité literatury.

Jílové u Prahy: Regionální muzeum
v Jílovém u Prahy 2023
172 stran
ISBN: 978-80-908224-5-0
[web](#)

Kniha je rozdělena na dvě samostatné části. První část je rozdělena do 13 krátkých kapitol o průměrném rozsahu 6 stran včetně obrázků. Po krátkém úvodu o středověkém hrnčířství se jednotlivé kapitoly věnují postupně definici termínu drobná keramická plastika, její výrobě, obecnějším informacím o středověkých hrách a hračkách a o lidové zbožnosti, a konečně jednotlivým typům keramických předmětů – panenám, dětskému nádobí, koníkům, jezdcům a rytířům, figurkám Ježíška a Panny Marie, dalších světců a světic a ostatním námětům (např. mnich, anděl, dudák). Přestože autoři popisují jednotlivé typy nacházených keramických plastik, výslovně se nevěnují jejich předpokládané funkci. Pouze z řazení jednotlivých kapitol lze usuzovat, že panenky, drobné nádobí a koníčky s jezdci pokládají za hračky, zatímco figurky Ježíška, Panny Marie a dalších světců spojují s lidovou zbožností, aniž by její podobu a funkci nějak blíže specifikovali. Maximálně předpokládají prolínání obou funkcí, opět bez bližšího vysvětlení. Přitom jednou z možných linií tohoto propojení je edukativní hra nebo dětská nápodoba běžného chování dospělých prostřednictvím běžných a obecně známých předmětů/postav/jevů, což v dětech upevňuje základní znalosti a návyky a postavení ve společnosti. Například kolébka s Ježíškem, patřící k vzácně se vyskytujícím nálezům, mohla být využívána jako předchůdce betléma, resp. k domácím vánočním inscenacím příběhu Ježíšova narození, a zároveň jako běžná hračka, upevňující podvědomě vztah jak ke Kristu, tak k dětem obecně. Tyto mnohohrstevnaté způsoby využití jsou zřejmě tou správnou cestou k interpretaci nejen keramické plastiky, ale i dalších příkladů středověké hmotné kultury. Zajímavé jsou úvahy o možných předlohách a zdrojích inspirace, které jsou však možné jen u výjimečně kvalitních exemplářů. Za mimořádný příklad projevu lidové zbožnosti je považován zatím ojedinělý olomoucký nález tzv. škrabací Madony (Schabmadonen). Při výrobě těchto sošek se do keramické hmoty přidávala příměs zázračného prachu z příslušného poutního místa. Odškrabaný prach se pak používal k léčivým účinkům. Podobné zacházení s devocionáliemi a posvěcenými předměty má svou analogii i v oškrabávání kamenných částí kostelů (např. portálů) a představuje další pohled na projevy středověké religiozity. Bez těchto znalostí jsou pak některé zásahy na stavbách, sochách či obrazech nesprávně interpretovány jako projevy rouhačství či blasfemie.

Druhou část knihy tvoří katalog s 98 exempláři drobné plastiky, převážně z archeologických výzkumů společností Archaia a Archaia Praha, doplněný o sbírkové fondy Národního památkového ústavu a Muzea hlavního města Prahy. Kvalitní barevné fotografie jsou umístěny na efektním černém pozadí a všechny byly jednotně pořízeny pro tento katalog. Krátká hesla obsahují základní informace o nálezu, popis, dataci, rozměry, údaje o způsobu výroby (volná plastika nebo otisk z jednodílné či dvoudílné formy) a aktuální uložení. Katalog doplňuje i přehledná mapa nálezů.

Kniha je velice hezkým a kvalitním příspěvkem k poznání drobné hmotné kultury středověku a představuje reprezentativní výběr keramických plastik na území města

Prahy. Její využívání podporuje fundované zpracování i základní přehled analogických nálezů z Čech, Moravy i zahraničí.